

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	9
ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ	
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	
ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ	
КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	
1.1 Понятійно-категоріальний апарат адміністративно-правового регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури	13
1.1.1 Поняття та дефініція: підходи до тлумачення	18
1.1.2 Ключова правова термінологія дослідження	21
1.2 Правовий зміст поняття «критична інфраструктура»	33
1.3 Щодо визначення поняття «захист критичної інфраструктури»	46
1.4 Правова природа поняття «захист критичної інфраструктури»	60
1.5 Інфраструктурний потенціал держави як правова категорія	72
1.5.1 Понятійна складова	83
1.5.2 Показники інфраструктурного потенціалу	86
1.5.3 Захист критичної інфраструктури як категорія «публічного інтересу»	88

1.5.4 Щодо формування концепту «інфраструктурна могутність»	94
--	----

РОЗДІЛ 2

СТАН АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

2.1 Детермінація адміністративно-правового регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури еволюцією законодавства у сфері національної безпеки	98
2.1.1 Механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері захисту критичної інфраструктури	101
2.1.2 Завдання законодавства щодо захисту критичної інфраструктури	110
2.1.3 Теоретичні підходи до розроблення Концепції створення державної системи захисту критичної інфраструктури	113
2.1.4 Концепція (основи державної політики) національної безпеки України 1997 року	118
2.1.5 Закон України «Про основи національної безпеки України»	120
2.1.6 Стратегія національної безпеки України 2015 року	122
2.1.7 Закон України «Про національну безпеку України» 2018 року	124
2.2 Спеціалізовані норми права як регулятор суспільних відносин у сфері захисту критичної інфраструктури	127
2.2.1 Поняття, класифікація та ознаки норм права	131
2.2.2 Поняття та ознаки спеціалізованих норм права	133

2.2.3	Адміністративні-правові основи стратегічної правотворчості	136
2.2.4	Стратегічні норми права як регулятор суспільних відносин у сфері захисту критичної інфраструктури	141
2.3	Правова природа щорічних послань Президента України	145
2.3.1	Сутність і специфіка актуальності щорічних послань Президента України	148
2.3.2	Поняття та ознаки щорічного послання Президента України як нормативно-правового акта	152
2.3.3	Указ Президента України «Про щорічні послання Президента України до Верховної Ради України»	159
2.4	Щорічні послання Президента України як підґрунтя адміністративно-правового регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури	164

РОЗДІЛ 3

ДЕРЖАВНА СИСТЕМА ЗАХИСТУ

КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

3.1	Адміністративно-правові відносини, які виникають в межах функціонування державної системи захисту критичної інфраструктури: щодо формування теоретико-правової моделі	202
3.1.1	Поняття адміністративно-правових відносин у сфері захисту критичної інфраструктури, їх законодавче регулювання	202

3.1.2 Структура адміністративно-правових відносин у сфері захисту критичної інфраструктури	221
3.1.3 Адміністративно-правове забезпечення захисту критичної інфраструктури	241
3.2 Поняття та зміст державної системи захисту критичної інфраструктури	258
3.3 Структура державної системи захисту критичної інфраструктури	279
3.4 Сучасні парадигми формування макросистеми захисту критичної інфраструктури	300
3.5 Принципи формування державної системи захисту критичної інфраструктури	321
3.5.1 Визначення поняття «принцип»	323
3.5.2 Принципи, виділені в Концепції ДСЗКІ	332
3.6 Адміністративно-правові основи скринінгу прямих іноземних інвестицій в об'єкти критичної інфраструктури	349
3.6.1 Поняття скринінгу	354
3.6.2 Досвід Франції	357
3.6.3 Досвід Європейського Союзу	359
3.6.4 Досвід США	363
3.6.5 Поняття адміністративно-правового регулювання скринінгу прямих іноземних інвестицій в об'єкти критичної інфраструктури	366
3.7 Служба безпеки України як суб'єкт державної системи захисту критичної інфраструктури	371

РОЗДІЛ 4
УДОСКОНАЛЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ
КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

4.1 Пріоритети адміністративно-правового регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури	396
4.2 Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання захисту критичної інфраструктури	416
4.2.1 Адміністративно-правове регулювання захисту критичної інфраструктури в США	416
4.2.2 Адміністративно-правове регулювання захисту критичної інфраструктури в Канаді	431
4.2.3 Адміністративно-правове регулювання захисту критичної інфраструктури у Великій Британії	436
4.2.4 Адміністративно-правове регулювання захисту критичної інфраструктури в Нідерландах	442
4.2.5 Адміністративно-правове регулювання захисту критичної інфраструктури в Іспанії	446
4.2.6 Адміністративно-правове регулювання захисту критичної інфраструктури в Італії	452
4.2.7 Адміністративно-правове регулювання захисту критичної інфраструктури в Чехії	455
4.2.8 Адміністративно-правове регулювання захисту критичної інфраструктури в Данії	458
4.3 Адміністративно-правові основи формування національної системи стійкості у контексті захисту критичної інфраструктури ..	463
4.3.1 Еволюція формування поняття стійкості	463

4.3.2 Детермінація визначення поняття «національна безпека» та «стійкість»	474
4.3.3 Поняття національної системи стійкості та її формування в Україні у контексті захисту критичної інфраструктури	478
4.4 Напрями підготовки та підвищення кваліфікації фахівців із захисту критичної інфраструктури	488
ВИСНОВКИ	504
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	520

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АПР – адміністративно-правове регулювання

ВРУ – Верховна Рада України

ОКІ – об'єкти критичної інфраструктури

ДПНБУ – державна політика національної безпеки України

ДСЗКІ – державна система захисту критичної інфраструктури

ЗКІ – захист критичної інфраструктури

І. – інфраструктура

КВЕД – класифікатор видів економічної діяльності

КІ – критична інфраструктура

НБУ – національна безпека України

НІСД – Національний інститут стратегічних досліджень

НПА – нормативно-правовий акт

НПЗ – нормативно-правове забезпечення

НРК – національна рамка кваліфікацій

ОПК – оборонно-промисловий комплекс

ПІІ – прямі іноземні інвестиції

РНБОУ – Рада національної безпеки і оборони України

СБУ – Служба безпеки України

ВСТУП

Сучасна безпекова ситуація та глобальні виклики і загрози, в тому числі в економічній, війсьній, інформаційній, кібернетичній та екологічній сферах свідчать про необхідність створення комплексної системи захисту критичної інфраструктури. Провідну роль в даній системі має відігравати держава, яка повинна сформувати ефективну інституційну та організаційну систему захисту об'єктів критичної інфраструктури, створити сучасний механізм своєчасного реагування на загрози будь-якого типу, розробити дієвий алгоритм для швидкого відновлення життєво важливих функцій після реалізації загроз, а також вжити інших необхідних заходів відповідно до сучасних реалій.

На сьогодні захист критичної інфраструктури здійснюється в рамках державної політики у сфері національної безпеки та виступає її елементом. Однак багатоальтернативність реалізації загроз, їх нелінійна природа чітко продемонстрували недостатню ефективність існуючого механізму захисту об'єктів критичної інфраструктури, що виявилось в неспроможності адекватно та своєчасно виявляти та із застосуванням проактивного підходу протистояти новим загрозам. Саме в цьому аспекті в практичному плані постає нагальна потреба у створенні державної системи захисту критичної інфраструктури, а в теоретичному – відпрацюванні базового понятійно-категоріального апарату, методології дослідження, адміністративно-правового регулювання формування та функціонування даної системи, а в цілому – виокремлення теорії захисту критичної інфраструктури.

Варто підкреслити, що специфіка адміністративно-правових відносин у сфері захисту критичної інфраструктури як принципово нового явища потребує нових підходів до їх адміністративно-правового регулювання. Особливої актуальності це питання набуло у сфері адміністративно-правового регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури (далі – ДСЗКІ).

Методологія формування та розвитку окремих елементів державної системи захисту критичної інфраструктури вже частково закладена у наукових та навчальних працях вітчизняних дослідників адміністративного права, зокрема таких, як: В. Авер'янов, О. Андрійко, І. Арістова, Д. Белов, Ю. Битяк, М. Віхляєв, В. Гаращук, А. Гетьман, В. Грохольський, В. Гурковський, С. Джерджа, Є. Додін, В. Доненко, О. Дубинський, Н. Коваленко, Т. Коломоець, В. Колпаков, О. Кузьменко, Б. Кормич, М. Корнієнко, О. Кохановська, І. Крегул, Г. Красноступ, В. Куріло, М. Кучерявенко, В. Ліпкан, М. Лошицький, А. Монаєнко, В. Настюк, О. Орлюк, В. Павловський, Ю. Піддубний, П. Рабінович, В. Сіренко, О. Світличний, О. Скрипнюк, І. Сопілко, В. Степанов, В. Тацій, О. Тильчик, Ю. Шемшученко тощо.

Окремі вітчизняні вчені в якості сфери своєї наукової діяльності обрали дослідження проблем, пов'язаних із захистом критичної інфраструктури. Серед них особливо слід виділити тих, чий внесок став найбільш вагомим, зокрема, це: А. Балашов, О. Белов, Д. Бірюков, Д. Бобро, О. Глушкевич, В. Голубев, О. Єрменчук, Г. Зубко, С. Іванюта, С. Кондратов, І. Манжул, О. Суходоля, В. Цигичко та ін.

Необхідно зауважити, що дефінітивна функція права також знаходиться у сфері наукових інтересів теоретиків права. Зокрема, для вироблення концептуальних засад розробки понятійно-категоріального апарата обраної проблематики велике значення мали роботи, присвячені тлумаченню норм права, з правничої лінгвістики, юридичної техніки, в тому числі юридичного термінознавства, таких дослідників: М. Антонович, Н. Артикуца, Р. Бержерон, І. Билей, Ю. Власова, В. Гончарова, Ж. Дзейко, О. Дзюбенко, А. Дутко, Ю. Зайцев, А. Зубенко,

І. Кочан, С. Кравченко, Ю. Матвєєва, Г. Мацюк, І. Настасяк, Г. Онуфрієнко, Т. Панько, Ю. Прадід, В. Риндюк, Л. Чулінда, І. Шутак та ін.

На рівні теоретико-правових, безпекових та адміністративно-правових відносин окремі аспекти проблеми адміністративно-правового регулювання знайшли своє відображення у працях С. Алексєєва, В. Баскакова, Є. Бамбізова, Ф. Брецько, В. Варенка, В. Горбуліна, С. Гусарева, М. Дімчогло, І. Діордіци, В. Залізняка, Є. Збінського, В. Кір'ян, В. Копейчикова, Б. Кормича, О. Кохановської, С. Лисенкова, О. Логінова, Ю. Максименко, О. Мандзюка, М. Марченко, П. Матвієнко, Н. Нижник, Н. Оніщенко, В. Політила, І. Рижова, Т. Сивак, Г. Ситника, О. Стоєцького, Ю. Сурміна, К. Татарникової, О. Тихомирова, О. Топчій, О. Харитонової, В. Цимбалюка, К. Череповського, В. Шакуна, О. Шепети, І. Шопіної та ін.

Окремі аспекти адміністративно-правового статусу СБУ вивчали такі науковці, як О. Артюх, Р. Баранецький, М. Грек, О. Грідін, М. Карпенко, А. Кумейко, А. Марущак, О. Нападистий, О. Полковніченко, С. Пономарьов, А. Савченко, В. Сідак, О. Степанченко, М. Панченко та ін.

Разом із тим, незважаючи на наявність значного масиву різноманітних досліджень, наукові проблеми адміністративно-правового регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури на даний час комплексно і системно не розглядалися. Це й зумовило обрання саме цієї теми для дослідження.

РОЗДІЛ 1

Теоретико-методологічні засади адміністративно-правового регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури

1.1 Понятійно-категоріальний апарат адміністративно-правового регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури

Розбудова державної системи захисту критичної інфраструктури (ДСЗКІ) є надзвичайно складним завданням і відповідає сучасним тенденціям безпекового розвитку та формування національної системи стійкості. Від успішності розв'язання цього завдання, що постало перед Українською державою на сучасному етапі, залежить не тільки рівень національної безпеки, а й повноцінне існування усіх державних інституцій та системний захист її населення. Ефективність діяльності у цьому напрямі на першому етапі ґрунтується на розробці понятійно-категоріального апарату. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба передусім у теоретико-методологічному дослідженні вказаної наукової проблеми.

Понятійно-категоріальний апарат певної правової галузі, на відміну від інших наук, одночасно охоплює три сфери: науку, законотворчість і правозастосування. Тож питання може розкриватися через доктринальний, нормативний і правозастосовчий аспекти. Тому аналіз

публікацій не може обмежуватися власне однією сферою, а має відтворювати поточну ситуацію найбільш вичерпно. Інтеграційним елементом усіх трьох зазначених аспектів виступає спеціалізована (профільна) юридична термінологія, яка має пройти шлях від концептуалізації до кодифікації. У цьому контексті важливими є спостереження за механізмами подібного перетворення. Отже, для успішного висвітлення обраної теми важливо враховувати положення, що містяться у наукових працях таких вчених, як: Л. А. Алексієнко, Н. В. Артикуца, О. В. Волощенко, Н. О. Горобець, Р. І. Дудок, А. С. Д'якова, Г. Ю. Зубко, Г. Р. Кияк, Н. О. Клещенко, З. Б. Куделько, В. А. Ліпкан, О. С. Ліпкан, М. І. Любченко, А. П. Мартинюк, М. О. Мірошніченко, Ю. Ф. Прадід, С. О. Середенко, Ю. А. Суденко, С. А. Юлдашева, О. Ф. Юрчук, Н. П. Яцишин та ін.

Доктринальна інтерпретація окремих ключових понять у сфері захисту критичної інфраструктури (КІ) представлена і в колективних монографіях та аналітичних матеріалах, підготовлених фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень^{1, 2}, і в публікаціях окремих вчених зазначеного закладу. Зокрема йдеться про наукові праці Д. С. Бірюкова^{3, 4}, С. І. Кондратова⁵, О. М. Суходолі^{6, 7, 8} та ін.

¹ Developing The Critical Infrastructure Protection System in Ukraine : monograph / [S. Kondratov, D. Bobro, V. Horbulin et al.] ; general editor O. Sukhodolia. Kyiv : NISS, 2017. 184 p.

² Організаційні та правові аспекти забезпечення безпеки і стійкості критичної інфраструктури України : аналіт. доп. / [Д. Г. Бобро та ін.] ; за заг. ред. О. М. Суходолі ; Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ: НІСД, 2019. 224 с.

³ Бірюков Д. С., Кондратов С. І. Захист критичної інфраструктури: проблеми та перспективи впровадження в Україні. Київ: НІСД, 2012. 96 с.

⁴ Бірюков Д. С. Захист критичної інфраструктури в Україні: від наукового осмислення до розробки засад політики. *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2015. Вип. 3–4 (7–8). С. 155–170.

⁵ Кондратов С. І. Про забезпечення координації дій, взаємодії та обміну інформацією при створенні державної системи захисту критичної інфраструктури. Київ: НІСД, 2018. 30 с.

⁶ Суходоля О. М. Захист критичної інфраструктури в умовах гібридної війни: проблеми та пріоритети державної політики України. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 3. С. 62–76.

⁷ Суходоля О. М. Захист критичної інфраструктури: сучасні виклики та пріоритетні завдання сектору безпеки. *Науковий часопис Академії національної безпеки*. 2017. № 1–2 (13–14). С. 30–80.

⁸ Суходоля О. М. Законодавче забезпечення та механізми управління у сфері енергетичної безпеки України. *Стратегічні пріоритети*. 2019. № 2 (50). С. 13–26.

Також слід відмітити роботи, засадничі положення яких були використані при проведенні дослідження державної системи захисту критичної інфраструктури: О. І. Баїк (податкове право України)⁹, С. В. Брошковаї (екологічна проблематика морського природокористування)¹⁰, І. В. Діордіци (кібербезпекова політика)¹¹, О. А. Мандзюка (правова аналітика, аналітична наратологія)¹², Ю. Є. Максименко (інформаційне право, інформаційна політика, інформаційна деліктологія)¹³, М. М. Медвідь (державна та національна безпека)¹⁴, Т. В. Сивак (формування системи стратегічних

⁹ Баїк О. І. Понятійно-категоріальний апарат податкового права України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2019. 522 с.

¹⁰ Брошкова С. В. Понятійно-категоріальний апарат у висвітленні екологічної проблематики в сфері морського природокористування. *Діалог: медіастудії*. 2018. № 24. С. 109–128.

¹¹ Діордіца І. В. Кібербезпекова політика України: стан та пріоритетні напрями реалізації: монографія. Запоріжжя: Гельветика, 2018. 548 с.; Діордіца І. В. Основні поняття та ідеї кібернетики як засади виділення кібернетичної функції держави. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2017. № 30. С. 150–153; Ліпкан В. А., Діордіца І. В. Національна система кібербезпеки як складова частина системи забезпечення національної безпеки України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5 (255). С. 174–180.; Діордіца І. В. Наукова рефлексія становлення кібервлади в Україні. *Приватне та публічне право*. 2017. № 4. С. 82–86.; Діордіца І. В. Засади формування концептосфери кібербезпекової політики. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11–12 серп. 2017 р.). Одеса, 2017. С. 100–102.

¹² Мандзюк О. А. Аналітична діяльність в Україні: адміністративно-правові засади регулювання : монографія. Херсон: Гельветика, 2019. 488 с.; Мандзюк О. А. Правовий потенціал поняття «аналітика». *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. № 84. С. 38–46.; Мандзюк О. А. Наратив як метатеоретична парадигма. *Інформаційна безпека: європейські орієнтири та перспективи для України* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. круглого столу, (м. Харків, 25 листоп. 2016 р.). Харків, 2016. С. 69–72.

¹³ Ліпкан В., Максименко Ю. Націобезпекознавство: проблеми формування категорійно-понятійного апарату. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 8. С. 7–11.; Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є. Засади розвитку інформаційної деліктології. *Право України*. 2013. № 10. С. 249–256.; Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є. Інформаційна деліктологія: проблемні питання. *Збірник Паневропейської школи права*. 2014. С. 40–43.; Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції : навч. посіб. Київ : КНТ, 2006. 280 с. (Серія: Національна і міжнародна безпека).

¹⁴ Медвідь М. М. Державна та національна безпека: понятійно-категоріальний апарат. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 74–84.

комунікацій)¹⁵, В. Ю. Степанова (державна інформаційна політика)¹⁶, І. М. Сопілко (інформаційне право та інформаційна політика)¹⁷, Д. О. Тихомирова (безпека та її гарантії)¹⁸, Л. М. Шипілової (основи національної безпеки)¹⁹ та ін.

Окрему групу складають наукові публікації, присвячені осмисленню теоретичних засад змісту та етапів формування понятійно-категоріального апарату в тій чи іншій дотичній сфері. Зокрема, варто звернути увагу на такі наукові дослідження В. А. Ліпкана, який започаткував нові наукові напрями, як: 1) безпекознавство²⁰;

¹⁵ Сивак Т. В. Стратегічні комунікації у системі публічного управління України : монографія. Київ : НАДУ, 2019. 338 с.; Сивак Т. В. Розвиток спроможностей у сфері стратегічних комунікацій: практичні рекомендації. *Держава та регіони*. 2019. № 2. С. 19–26.; Сивак Т. В. Проблемне поле формування та функціонування стратегічних комунікацій в Україні. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. Київ, 2019. Вип. 1. С. 51–60.; Сивак Т. В. Концептуальна модель стратегічних комунікацій у державному управлінні. *Аналітика і влада : журн. експерт.-аналіт. матеріалів і наук. пр. Ін-ту проблем держ. упр. та місц. самоврядування НАДУ при Президентові України*. 2014. № 9. С. 86–93.

¹⁶ Степанов В. Ю. Державна інформаційна політика: проблеми та перспективи : монографія. Харків : С.А.М., 2011. 548 с.; Степанов В. Ю. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації державної інформаційної політики : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02. Харків, 2012. 454 с.

¹⁷ Сопілко О. М. Формування підходів до уніфікації понятійно-категоріального апарату інформаційного права. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 126–132.; Сопілко І. М., Гуренко-Вайцман М. М. Правове регулювання відносин щодо отримання органами державної влади інформації : монографія. Сімферополь : Кризнавчпеддержвидав, 2011. 146 с.; Ліпкан В. А., Сопілко І. М., Кір'ян В. О. Правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні : монографія. / за заг. ред. В. А. Ліпкана. Київ : О. С. Ліпкан, 2015. 664 с.; Сопілко І. М., Пономаренко О. В. Захист авторських прав в мережі Інтернет : монографія. Київ : Комп'ютерпрес, 2013. 247 с.; Сопілко І. М., Тунік А. В. Правове регулювання захисту персональних даних в Україні: порівняльно-правове дослідження : монографія. Київ : Леся, 2014. 240 с.; Сопілко І. М., Чуприна О. В. Адміністративна відповідальність за порушення права на інформацію : монографія. Київ : Комп'ютерпрес, 2013. 227 с.

¹⁸ Тихомиров Д. О. Деякі аспекти осмислення безпеки та її гарантії. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 5, т. 2. С. 14–20.; Тихомиров О. О. Забезпечення інформаційної безпеки як функція держави : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2011. 231 с.

¹⁹ Шипілова Л. М. Порівняльний аналіз ключових понять і категорій основ національної безпеки України: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 21.01.01. Київ, 2007. 20 с.

²⁰ Ліпкан В. А. Безпекознавство : навч. посібник. К. : Вид-во Європ. ун-та, 2003. 208 с.

2) національнознавство²¹; 3) терорологія²²; 4) стратегічні комунікації²³, а й розробив разом із своїми партнерами словники та глосарії²⁴, в яких на засадах міждисциплінарного підходу подано категорійно-понятійну систему з даних наукових напрямів, а відтак сформовано засади для розроблення нових правових категорій з використанням міждисциплінарного підходу.

У ході аналізу наукових джерел встановлено, що на даний час питання щодо понятійно-категоріального апарату адміністративно-правового регулювання створення державної системи захисту критичної інфраструктури **в якості окремого правового інституту та окремої правової категорії** не розглядалося. Тому виникає необхідність дослідження зазначеного питання в рамках теорії адміністративного права. Таким чином *метою* підрозділу є встановлення сутності понятійно-категоріального апарату у сфері, що досліджується, та його системна репрезентація. Досягненню поставленої мети сприятиме розв'язання таких *завдань*: 1) обґрунтування методологічних засад необхідності й сутності понятійно-категоріального апарату

²¹ Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : монографія. К.: Текст, 2003. 600 с.; Ліпкан В. А. Національна безпека і національні інтереси України. К.: КНТ, 2006. 68 с.; Ліпкан В. А. Управління системою національної безпеки України. К.: КНТ, 2006. 68 с.; Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посібник. К.: Кондор, 2008. 552 с.; Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки : підручник. К.: КНТ, 2009. 631 с.; Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посібник. 2-е вид. К.: КНТ, 2009. 576 с.; 253. Ліпкан В., Максименко Ю. Національнознавство: проблеми формування категорійно-понятійного апарату. Підприємництво, господарство і право. 2011. № 8. С. 7–11.

²² Ліпкан В. Тероризм і національна безпека України : монографія. К.: Знання, 2000. 184 с.; Ліпкан В. А. Никифорчук Д. Й., Руденко М. М. Боротьба з тероризмом : монографія. К.: Знання, 2002. 254 с.; Ліпкан В. А. Основи терорології (синергетична теорія тероризму). К.: КНТ, 2006. 84 с.; Ліпкан В. А., Івахненко О. А., Рижов І. М., Майоров В. В. Науково-практичний коментар до Закону України «Про боротьбу з тероризмом». К.: КНТ, 2009. 208 с.

²³ Попова Т. В., Ліпкан В. А. Стратегічні комунікації : словник / за заг. ред. доктора юрид. наук В. А. Ліпкана. К.: ФОП Ліпкан О. С., 2016. 416 с.

²⁴ Ліпкан В. А., Ліпкан О. С. Національна і міжнародна безпека у визначеннях та поняттях : словник. Вид. 2-е, доп. і перероб. К.: Текст, 2008. 400 с.; Ліпкан В. А. Харченко Л. С., Логінов О. В. Інформаційна безпека України : глосарій. К.: Текст, 2004. 136 с.; Ліпкан В. А., Ліпкан О. С., Яковенко О. О. Національна і міжнародна безпека у визначеннях та поняттях. К.: Текст, 2006. 256 с.; Ліпкан В. А. Боротьба з тероризмом : у визначеннях та поняттях. К.: Магістр - XXI століття, 2009. 162 с.; Ліпкан В. А., Никифорчук Д. Й., Джужа О. М. Боротьба з тероризмом : навч. посібник. К.: Видавничий дім Скіф, 2013. 548 с.

адміністративного права у сфері захисту критичної інфраструктури; 2) аналіз ключових понять обраної тематичної групи та їх категоризація; 3) розробка пропозицій щодо формування нормативно-правової бази створення державної системи захисту критичної інфраструктури.

Процес адміністративно-правового регулювання у кожній зі сфер передбачає застосування відповідного понятійно-категоріального апарату. Проте перш, ніж розпочати процес правозастосування, такий апарат проходить доволі складні процедури наукового осмислення, узагальнення, обґрунтування, своєрідного відбору та систематизації. Це створює основу для подальшої правотворчості. З огляду на зазначене, існують підстави стверджувати, що понятійно-категоріальний апарат охоплює усі напрями правотворчої та правозастосовної діяльності. Проте його формування відбувається саме в рамках юридичної науки.

1.1.1 Поняття та дефініція: підходи до тлумачення

Як слушно зазначає О. І. Баїк, «правова наука характеризується притаманною їй упорядкованою системою взаємопов'язаних, взаємозумовлених, а також взаємодіючих понять і категорій, які за своєю суттю і змістом визначаються предметом цієї науки і водночас відображають логіко-семантичну організацію знань у сфері держави і права»²⁵.

Ключовий термін «поняття» у загальнономовному сенсі тлумачиться як «1. Одна з форм мислення, результат узагальнення суттєвих ознак об'єкта дійсності. 2. Розуміння кимось чого-небудь, що склалося на основі якихось відомостей, власного досвіду»²⁶. З цього випливає, що поняття формується в результаті пізнання дійсності, співставлення нового і вже відомого.

Можна погодитись із поглядами М. І. Панова про те, що правові поняття – це «основні одиниці розумової діяльності людини (її знань),

²⁵ Баїк О. І. Понятійно-категоріальний апарат податкового права України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2019. С. 43.

²⁶ Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ ; Ірпінь: Перун, 2003. С. 863.

які відтворюють суттєві, тобто загальні (типові) й відмінні ознаки (властивості, риси) фактів, явищ, процесів, становищ у сфері держави і права. Вони знаходять своє вираження в термінах (словах і словосполученнях), правових визначеннях (дефініціях), що закріплюються в тексті права й мають строгу логічну визначеність з точки зору їх змісту»²⁷.

Другий ключовий термін – «категорія» у науковому стилі трактується як «родове поняття, що означає розряд предметів, явищ і тощо або їх важливу спільну ознаку»²⁸. Цілком логічно, що «правові категорії» інтерпретуються вказаним вище автором як «фундаментальні, найбільш широкі за обсягом узагальнення універсальні правові поняття, що фіксують найсуттєвіші закономірні зв'язки й відносини у сфері правової дійсності»²⁹.

Враховуючи викладене можна зробити висновок, що усталене збірне термінологічне сполучення «**понятійно-категоріальний апарат**» у стислому вигляді являє собою *постійно оновлюваний результат пізнання й систематизації наявних науково підтверджених відомостей у певній галузі знань з проєкцією на теорію і практику застосування*. При цьому основними функціями такого апарату виступають такі, як:

- 1) *онтологічна* (відображення фундаментальних проблем буття й розвитку суцього);
- 2) *гносеологічна* (пізнавальна);
- 3) *номінативна* (закріплення назв понять);
- 4) *накопичувальна* (збереження й приростання наукових здобутків);
- 5) *інструментально-технологічна* (оптимізація процесів пізнання й систематизації знань);

²⁷ Панов М. І. Проблеми методології формування категоріально-понятійного апарату юридичної науки. Право України. 2014. № 1. С. 50–51.

²⁸ Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ ; Ірпінь: Перун, 2003. С. 420.

²⁹ Панов М. І. Проблеми методології формування категоріально-понятійного апарату юридичної науки. Право України. 2014. № 1. С. 51.